

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Інженерно-енергетичний факультет
Кафедра методики професійного навчання

ЕТИКА Й ЕСТЕТИКА:

методичні рекомендації вивчення дисципліни та виконання
практичних і самостійних робіт для здобувачів вищої освіти 3 курсу
ступеня «Бакалавр» спеціальності 208 «Агроінженерія» денної форми
навчання.

Миколаїв

2020

УДК 17.0:111.852

E88

Укладачі: Горбунова К.М., Тайхриб К.А., Літвінчук С.Б.

Відповідальний за випуск: К. М. Горбунова, к.п.н., доцент, зав. кафедри теорії та практики психолого-педагогічних дисциплін

Рецензенти:

Калініна Л. А. – канд. пед. наук, доцент кафедри психолого-педагогічної освіти
Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Комісарова Л.О. – канд. пед. наук, доцент кафедри методики професійного навчання дисциплін Миколаївського національного аграрного університету

Методичні рекомендації розглянуто і затверджено на засіданні кафедри методики професійного навчання.

Протокол № 4 від «04» листопада 2020р.

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету.

Протокол №3 від «24» листопада 2020р.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2020

ЗМІСТ

Вступ

1. Загальні вказівки до виконання та оформлення роботи
2. Порядок вивчення дисципліни
3. Програма дисципліни «Етики й естетика»
4. Практична робота на семінарських заняттях
5. Список використаної літератури

ВСТУП

Курс етики й естетики у вищій школі – важливий здобуток гуманістична зорієнтованої педагогіки. Він дозволяє акцентувати увагу на актуальних проблемах, з якими юна особа стискається у житті і часто безпорадна відповісти на безліч запитань, що задає життя. Якщо інші науки ставлять метою формувати інтелект, пізнавальні потреби та здібності, то етика, виконуючи ці завдання, не обмежується ними. Вона формує особистість свідомим суб'єктом моральності, тобто допомагає оволодіти критеріями оцінки власних учинків та вчинків інших, виховує потребу свідомого вибору діяльності та моральних засобів для досягнення поставленої мети. Тобто етика є науковою теорією моралі, що безпосередньо спрямована на практику і має на меті вдосконалення суб'єкта моралі та вдосконалення стосунків завдяки моральності відношення особи до інших і до себе самої.

Мета етики й естетики як науки і навчальної дисципліни – розкрити історію моралі як історію становлення та вдосконалення природи людини, творення духовної потреби злагодженості стосунків між людьми; показати історію формування специфічно людських взаємин як історію формування специфічно людських взаємин як історію порозуміння та небайдужості людини до людини, людини до інших людей, людства до природи. Курс етики й естетики дає змогу показати ставлення моралі як тривалий історичний розвиток людства, в якому відбувалося удосконалення

стосунків та вдосконалення людської природи змістом стосунків. Здатність однієї людини бачити в іншій мету, усвідомлювати її буття як вищу цінність для себе – таким є один з вагомих здобутків людства у сфері моралі. Не менш вагомим є інший його здобуток: розширення меж моральних взаємодій зі світом. А це поширення морального чинника не лише на міжособистісні сні стосунки, а й на суспільні відносини та стосунки між державним світом. Природа з поступом цивілізації розглядається не тільки як джерело життя людства, а й як самооцінка у своїй життєвості. Моральність визначається як джерело й умова творчості в предметно-практичній, науковій тощо діяльності.

Організація стосунків на засадах людяності підтримується і культивується людством як певним планетарним цілим, кожною державою та її соціальними інститутами, до числа яких належить сім'я, школа, громадські та державні заклади, що забезпечують суспільну злагоду та постійне відтворення стосунків шляхом виховання, а також корекції поведінки засобами законодавства і прав в разі серйозного порушення моральних вимог з боку окремих осіб. Тому моральність життя є нормою людських взаємин. Основним суб'єктом моральності є особистість, творче ставлення її до життя до себе самої як суб'єкта творення його людяності – визначальної умови морального прогресу людства.

Важливі завдання покладає суспільство на школу, яка має дати не лише певну систему знань щодо цінності моралі як джерела організації стосунків на основі злагоди. Не менш важливе те, що, розпочинаючи процес системного спілкування з дітьми відповідно

до принципів моралі та даючи знання законів морального життя, школа не обмежується певними настановами щодо належної поведінки. Зразу зазначимо, що підхід до викладання основ етики в школі з умовою дати знання певних правил поведінки – це зовсім не той підхід, котрий здатен сформувати свідомого суб'єкта моральності. Більше того, якщо бачити основну мету уроків з етики у вихованні етикету, то він – хибний. Чому? Інформація щодо правил належної поведінки, як і будь-яка інформація, призначена для того, щоб людина, при бажанні, взяла її до уваги.

Мета курсу етики й естетики як навчальної дисципліни у школі – сформувати свідомого творця моральності стосунків, а отже, особистість, що несе в собі ідею моральної доскональної доскональності та утверджує її змістом власних учинків. Тобто реалізує творчі потенціали моральності, обмінюючись людяністю. Адже кожна людина, як суспільна істота, щомиті потребує спілкування та реалізує свою потребу у спілкуванні, тобто творенні суспільності стосунків (в тому числі спілкування зі самим собою). Життя особистості, її оточення та, зрештою, і суспільства загалом залежить від того, наскільки ці стосунки будуть досконалими, здатними створювати атмосферу взаємної приязні, поваги, толерантності, тобто наскільки вони будуть удосконалювати життя.

Курс етики й естетики покликаний допомогти юній особистості, що робить перші кроки духовного само становлення, усвідомити, що її подальше життя значною мірою залежатиме від того, наскільки вона навчиться усвідомлювати себе суб'єктом морального вибору, тобто творцем стосунків, а отже, не іграшкою в

руках інших людей чи випадку. *Мета курсу* – сформувати розуміння того, що людська доля – це особистий вибір, а якість вибору – моральність. Це змога здійснитися в людських стосунках на засадах щирості в дружбі, відданості в коханні, зацікавленні справою, яку робиш. Інакше кажучи, формування свідомого суб'єкта моральності – це виховання щасливої людини, здатної знайти себе у житті і проживати його творча, а значить – стати шанованою людиною.

Ці методичні поради покликані допомогти вчителеві віднаходити шляхи творчого, морально визначеного ставлення до дитини та до предмета, який вона буде опановувати. Допомогти створювати атмосферу творчості в процесі спілкування учителя та учнів. І перше, на чому хочеться наголосити, - це принцип підходу до вивчання курсу етики.

Річ у тім, що в моралі не може бути авторитетів та безапеляційних суджень, а тому істини моралі не можуть бути представлені як певні догми, яких треба сліпо дотримуватися. Кожна людина є суб'єктом життєвості. І як така, носієм досвіду моральних стосунків. Зміст досвіду різний. В ньому поєднується і позитивне, і негативне, адже досвід створюється найчастіше шляхом проб і помилок, а настанови, що їх дають старші, мають суб'єктивний характер і мало відповідають істині морально досконалих стосунків. Тому навчання етики – це навчання, або опанування цінностей моралі двох сторін педагогічного процесу: учителя і учнів. Щоб колеги не образилися, зразу уточню, чим цінне таке взаємне навчання. У дітей варто вчитися щирості і

відвертості, яку дорослі згодом втрачають, а отже, втративши щирості спілкування, втрачають здатність бачити багато тих нюансів у стосунках, які відкриті дітям. Їх безпосередність захоплює і є справжньою школою сердечності, відкритості. Але за однієї умови: щирості сторін спілкування.

І ще одне важливе зауваження в аспекті способу спілкування. Доречно знати, що кожна дитина має свій, хай невеликий, досвід творення стосунків. Він може бути щасливим або сумним. І вчитель не має морального права ігнорувати його, а щирою розмовою, опертою на глибоку теоретичну аргументацію, формувати знання критеріїв хорошого і поганого, виробляти несприйняття зла, а отже, і не продукувати його у стосунках.

Тому вимогою викладання етики є вимога *моральності педагогічного процесу* як у сенсі творення моральної культури спілкування, так і належного рівня теоретизації, тобто аргументованості, переконливості викладу теорії.

Щодо моральної культури спілкування, то творення її якраз і покликане виробляти взірці справді інтелігентного, толерантного, доброзичливого, поважного ставлення вчителя до учнів. Це запорука любові до нього як відповідь на любов і повагу. А чи не така атмосфера стосунків є школою моральності?

Спробуємо дати кілька порад щодо принципів викладання. Першим, і чи не найголовнішим, є *компетентність*, а вона передбачає, звичайно ж, знання теорії. Але теорію можна опанувати. В етиці поєднуються два типи знання: знання законів, принципів, категорій моралі, історії становлення етичної теорії

тощо – це одна його сторона. Таке знання називають *діагностичним*, тобто пов'язаним з доброчесністю розуму, щ спрямовує на розумне опанування законів моралі. Поряд з ним є етичне знання, яке досліджує особливості вдачі, характеру, темпераменту людини, тобто того, що становить суб'єктивну сторону морального життя і що потребує бути врахованим при розв'язанні проблем моралі. Одні люди щирі і відкриті, інші – замкнуті, одні щедрі, інші – ні тощо. Дехто виходить з існуючого морального досвіду як самооцінного, інші схильні до пошуку й на шляху морального вибору часом опиняються перед складними проблемами. Тому знання суб'єктивних чинників творення морального досвіду – важливий фактор творення довірливого спілкування.

Знаючи дві сторони моралі (чуттєве та логічне начала в ній), учитель покликаний поєднувати два аспекти аналізу: теорії, тобто викладати закони, принципи моралі, утверджуючи цінність морального досвіду, закріпленого людством в етичній теорії, і одночасно розкривати та пояснювати причини негараздів у сфері практики *моральних* стосунків. Важливо, апелюючи до досвіду учнів, допомагати шукати і знаходити відповіді на питання: чому вимоги теорії н мають адекватного втілення в практиці стосунків. Тобто вчити аналізувати практику людських стосунків.

Зі сказаного впливає такий принцип: з погляду моралі, не чесно, та зрештою і не компетентно, уникати, замовчувати реальні проблеми, що виникають й існують у відносинах між людьми, і, ширше, - моральних стосунків у суспільстві. Це спричинить до

нещирості і дасть підставу аудиторії думати, що вчитель або не бачить цих проблем, або з якихось причин замовчує їх. Моральна вимога полягає, як ми уже наголосили, в необхідності чесного, принципового аналізу проблем, з якими діти вже стикаються або зіткнуться у майбутньому. Готувати їх до життя – значить додавати знання реального у стосунках та морально належного в ньому (і лише відтак морального належного). Тобто давати знання теорії і одночасно формувати моральну потребу свідомого творення людяності відносин з поваги в людях їх людської гідності та самоповаги. Наслідки, що можуть виникнути при недотриманні єдності вказаних аспектів теорії, ми розкриємо дещо пізніше, хоча вже зараз можна сказати, що ними можуть бути цинізм або безпорадність дітей перед життям.

Назвемо ще один принцип: нечесно, а отже, і неморально читати «проповіді», вимагаючи чесною і доброзичливою поведінки, глибоких моральних переконань, коли діти знають, що у світі панує аморалізм, підступність, прагнення посісти у житті найпрестижніші посади, надбати, часто неморально, якомога більше майна, зажити слави, навіть сумнівної слави, тощо.

Моральна наша позиція буде за умови об'єктивності аналізу, тобто коли ми покажемо дітям, що такі явища справді поширені в житті. Однак не обмежимося цим, а розкриємо їм ту істину, що людям, як підпорядковують своє життя тільки майновим інтересам, лише зовні виглядають щасливими та успішними. Насправді, якщо багатство стає для них метою життя, вони неминуче прирікають

себе на становище жертв матеріального успіху, адже життя не вичерпується матеріальною сферою.

Завдання: формувати творчу особистість, яка у стосунках виявляє себе носієм справді моральних засад відносин. Навчати творчо реалізувати своє життєве покликання: бути людиною, тобто діяти згідно із законами добра й одночасно, а можливо, саме завдяки цьому, сповна здійснити в собі людину, в тому числі у професії, людських стосунках, товаришуванні, коханні, в сімейному житті, чесно здобути матеріальний добуток – як винагороду суспільства за сумлінну творчу працю.

У цьому випадку доцільно сказати, що життя висуває перед кожною людиною можливість вибирати. А вибір, здійснити себе особо моральним способом, чи ні. Власне, найголовніше у виборі – це вибір в собі людини. Відмова від себе заради матеріальних чи якихось інших вигод – це зрада себе. Формування потреби вибирати в собі людину – це і є мета формуючих зусиль педагога у спілкуванні з дітьми. Саме таку мету ставить перед собою етична теорія, висуваючи максими моральної поведінки. Якщо щаслива кожна людина, то щасливе і суспільство загалом. Отже, краса, моральність людських взаємин – наслідок їх свідомого творення, так само як і зло – наслідок людських дій: нездатність подолати в собі ворожнечу, підступність, заздрість щодо інших тощо.

1. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

Робота складається з розв'язання індивідуальних завдань по кожній темі. Кожен студент має право вибрати самостійно завдання, яке не може бути вибране двома або більше студентами.

Для успішного виконання завдання студент повинен:

1. Уявити кожен для себе тему індивідуального завдання.
2. Обсяг матеріалу.
3. Його зв'язок з іншими завданнями.
4. Приступити до виконання індивідуального завдання.
5. Оформити індивідуальне завдання.
6. Підготувати виступ для захисту індивідуального завдання.
7. На практичному занятті захистити своє завдання.

Приклад оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України

Миколаївський національний аграрний університет

Кафедра методики професійного навчання

Індивідуальне завдання

до практичного заняття №__

Тема «____»

Виконав (ла):

студент (ка) групи __

ПІБ

Перевірила:

ас.Тайхриб К.А.

Миколаїв

2020

2. ПОРЯДОК ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Робочою програмою дисципліни «Етика й естетика» для студентів денної форми навчання передбачені такі форми навчальної роботи:

- лекційні заняття;
- практичні заняття;
- самостійна робота.

Лекційні заняття з дисципліни займають провідне місце в навчальному процесі студентів денної форми. Метою їх є:

- викладення основного наукового змісту дисципліни і націлювання на подальшу самостійну роботу студентів;
- забезпечення засвоєння студентами методологічних основ викладеного навчального матеріалу, а також подальшого використання отриманих знань у практичній діяльності майбутніх фахівців;
- підвищення ефективності усіх видів навчальних занять, закріплення знань і прояву творчих здібностей студентів;
- активізація навчання на основі проблемного характеру викладу матеріалу і тісного зв'язку теорії з практикою;
- зв'язок лекційного матеріалу з тим, що вивчається на практичних заняттях.

Практичні заняття застосовуються для ознайомлення студентів з практичним використанням набутих теоретичних знань. Метою практичних занять є закріплення і поглиблення знань, отриманих при вивченні теоретичного матеріалу, здійснення зв'язку теорії з практикою. Під час проведення практичних занять здійснюється поточний контроль знань у відповідності до вимог робочої програми вивчаємої дисципліни.

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових занять час. Робоча програма передбачає самостійне поглиблене пророблення студентами найбільш

важливих тем дисципліни. Мета самостійної роботи студентів з вивчення дисципліни:

- закріплення теоретичних положень, викладених на лекційних заняттях;
- активізація творчих здібностей студента, розвиток навичок роботи з технічною літературою;
- ознайомлення з нормативною літературою;
- набуття досвіду самостійного вирішення питань.

Тематичний план

Модуль	№ теми	Назва теми	ЛЗ	ПЗ	СРС
I	1.1	Предмет і завдання етики. Основні етичні категорії	2	2	6
	1.2	Сутність, специфіка та функції моралі	2	2	6
	1.3	Структура моральної свідомості	2	2	8
II	2.1	Ділове спілкування та форми обговорення ділових проблем	2	2	6
	2.2	Службовий етикет. Моральні принципи та засади	2		4
	2.3	Організатор як ключова фігура виробництва. Стили керування	2		2
	2.4	Щоденний етикет		2	
	2.5	Особливості міжнародного спілкування		2	6
III	3.1	Естетика як наука. Основні естетичні категорії	2		6
	3.2	Історія розвитку мистецтв	2	2	8
	3.3	Технічна естетика		2	6
ВСЬОГО:			16	16	58

Модуль I

Етика як галузь філософії та наука про мораль

Практичне заняття 1.1. Предмет і завдання етики. Основні етичні категорії

1. Поняття моральності, моралі, етики.
2. Етика як філософська наука.
3. Проблема походження моралі.
4. Добро і зло.
5. Дія і свобода людини.
6. Проблема сенсу життя людини.
7. Щастя як категорія моральної свідомості.
8. Зародження етики в країнах Давнього Сходу.
9. Етичні учення Давнього Сходу.
10. Етичні вчення Конфуція.
11. Етичні вчення Будди.
12. Етичні погляди Міллія
13. Етична сутність демократії в період античності.
14. Софісти і їх роль в розвитку моралі.
15. Етичні погляди Сократа.
16. Платон і його етичні ідеї.
17. Роль Аристотеля в становленні етики як науки.
18. Етика Епікура.
19. Філософсько-етичне учення стоїків.
20. Середньовічне християнське учення про мораль і моральність.
21. Гуманістичні ідеї християнської етики.
22. Рицарський ідеал моралі.
23. Розвиток етичних поглядів в епоху Реформації.
24. Вклад Гоббса в розвиток натуралістичної етики.
25. Етичні погляди французьких матеріалістів.

26. Регуляція поведінки людини у первісному суспільстві. Відокремлення моралі.
27. Етичні погляди Толстого.
28. Етичні ідеї Швейцера.
29. Вчення Бердяєва про добро і зло.
30. Вчення про вище благо Аристотеля.
31. Генеалогія моралі в навчаннях Т.Гоббса і Ф.Ніцше
32. Натуралістична концепція походження моралі. П.А.Кропоткін, Г.Спенсер.
33. Соціологічні концепції походження моралі. Г.Гоббс, Дж.С.Мілль
34. Етичні погляди М.Вебера
35. Соціологічна концепція моралі. Ф.Ніцше, З.Фрейд
36. «Антропологічна» концепція походження моралі. Демокрит, Аристотель, К.А.Гельвецій

Практичне заняття 1.2. Сутність, специфіка та функції моралі

1. Загальна структура моралі та її основні елементи.
2. Види основних етичних норм.
3. Співвідношення матеріальних та духовних цінностей.
4. Перспективи моральних цінностей у сучасному українському суспільстві.
5. Мораль у житті людини.
6. Екзистенційні потреби людини (Е. Фромм).
7. Система моральної регуляції. Мораль та інституційна регуляція.
8. Функції моралі.
9. Мораль і проблема її соціальної детермінації.
10. Універсальність і спільнотність у системі етичних пріоритетів.
11. Етика І.Канта.
12. Етичні ідеї Гегеля.
13. Розвиток етичних ідей в першій половині XIX століття.

14. Еволюційна етика.
15. Ірраціоналізм в філософії XIX століття.
16. Радикальний нігілізм Ф.Ніцше.
17. Роль Дж. Мура в становленні етики
18. Етичні погляди Шопенгауера
19. Особливості розвитку етики у XX столітті.
20. З. Фрейд і його етичні погляди.
21. Етичні ідеї екзистенціалізму.
22. Натуралістичні концепції людини і моралі.
23. Роль учення Ч. Дарвіна в розвитку етичних концепцій.
24. Соціально-історична етика.
25. Основні типи моральності.
26. Мораль у рабовласницькому суспільстві.
27. Особливості моралі феодального суспільства.
28. Буржуазне суспільство і його мораль.
29. Соціальна сутність моралі.
30. Роль моралі у розвитку цивілізації.
31. Мораль і демократичні перетворення у світовому суспільстві.
32. Мораль і спільноти.
33. Етичні проблеми національних відносин.
34. Вклад німецької класичної філософії у розвиток етичних ідей.
35. Мораль і суспільство.
36. Мораль і право.

Практичне заняття 1.3. Структура моральної свідомості.

1. Основні компоненти моралі
2. Моральні норми
3. Моральні принципи
4. Ціннісні орієнтації

5. Ієрархія цінностей
6. Моральні ідеали
7. Покарання. Смертна кара
8. Етичні проблеми насильства і ненасильства
9. Любов і ерос. Платон. «Бенкет»
10. Етика щастя. Насолода і борг
11. Етичний перфекціонізм
12. Критика перфекціонізму
13. Етичні та естетичні начала в поведінці особистості. С. Кьєркегор і Б.Хюбнер
14. Моральний імператив. Обов'язок і совість.
15. Справедливість і рівність.
16. Дж.Ролз «Теорія справедливості».
17. Свобода і відповідальність.
18. Моральна свобода.
19. Політика, влада, мораль.
20. Громадянське суспільство і його цінності (плюралізм, автономія, толерантність).
21. Моральні засади людських відносин.
22. Егоїзм
23. Раціональність дій
24. «Розумний егоїзм»
25. Кохання як моральнісна цінність.
26. Проблема злочину і покарання.
27. Провина і каяття, гріх і страждання.
28. Самотність: кара чи нагорода?
29. Страх смерті і воля до життя.
30. Механізми втечі від свободи.
31. Проблема вибору в житті людини. Відповідальність як сутнісна характеристика людини.

32. Етика Артура Шопенгауера.
33. Історія ідеї гуманізму.
34. Етичні аспекти ідеї самогубства.
35. Історичні типи індивідуалізму (античний, ренесансний, богемний, нігілістичний).
36. Зрада, вірність, зрадництво.

Модуль II. Етика ділового спілкування

Практичне заняття 2.1. Ділове спілкування та форми обговорення ділових проблеми

1. Етичні принципи і норми в ділових відносинах.
2. Поняття про спілкування.
3. Спілкування як комунікація.
4. Техніка спілкування.
5. Моделі та стилі спілкування.
6. Функції спілкування.
7. Етичні установки.
8. Етична сторона спілкування.
9. Спілкування і діяльність.
10. Характеристика сторін спілкування.
11. Невербальне спілкування.
12. Культура і спілкування.
13. Форми і види ділового спілкування та фактори впливу.
14. Рівні ділового спілкування.
15. Вимоги до учасників ділового спілкування.
16. Ділова бесіда.
17. Ділова розмова по телефону.
18. Ділова зустріч.
19. Переговори.

20. Нарада.
21. Збори.
22. Публічні виступи.
23. Дискусія.
24. Телеконференція.
25. «Мозковий штурм».
26. Ділова доповідь.
27. Мовлення ділової людини.
28. Правила проведення ділового спілкування.
29. Суб'єктивні фактори впливають на процес спілкування.
30. Структура спілкування за П.Міщич.
31. Різновиди комунікативних актів.
32. Жанри публічного виступу.
33. Мистецтво правильно мислити і говорити. Уміння говорити.
Техніка мовлення.
34. Уміння слухати.
35. Рефлексивне та не рефлексивне слухання.
36. Як навчитися правильно слухати.

Практичне заняття 2.2. Професійна етика. Щоденний етикет

1. Поняття професійної етики.
2. Виникнення професійної етики.
3. Види професійної етики.
4. Професіоналізм як моральна якість особистості.
5. Професійна етика інженера.
6. Професійна етика педагога.
7. Професійна етика лікаря.
8. Професійна етика військовослужбовця.
9. Професійна етика міліціонера.

10. Культура поведінки на вулиці, в магазині.
11. Правила поведінки в кав'ярні, їдальні, ресторани.
12. Як поводитися в транспорті.
13. На вернісажі, в картинній галереї.
14. У театрі, в бібліотеці.
15. У навчальному закладі.
16. Правила поведінки між юнаком і дівчиною.
17. Етика і мода.
18. Привітання.
19. Діловий одяг для чоловіків.
20. Діловий одяг для жінок.
21. Візитна картка в діловому житті.
22. Вимоги етикету до робочого місця.
23. Етика службових взаємовідносин чоловіка і жінки.
24. Етикет письмового ділового спілкування.
25. Критика та її етичні аспекти.
26. Види критики.
27. Виставки, ярмарки: норми етикету.
28. Ділові прийоми.
29. Діловий протокол та організація ділових прийомів.
30. Виробничий конфлікт.
31. Природа конфлікту.
32. Моделі конфліктів.
33. Суб'єктивні причини виникнення конфліктів.
34. Об'єктивні причини виникнення конфліктів.
35. Спілкування як суперечка.
36. Конструктивний стиль суперечки.

Практичне заняття 2.3. Особливості міжнародного спілкування

1. Підходи до вирішення питання про офіційну мову переговорів.
2. Особливості американської управлінської культури.
3. Особливості європейської управлінської культури.
4. Умови формування радянської управлінської культури.
5. Стили проведення переговорів з іноземцями.
6. Національні особливості ділового спілкування.
7. Особливості ділового етикету США.
8. Діловий етикет у Великій Британії.
9. Етикет ділових взаємин у Франції.
10. Діловий етикет Фінляндії.
11. Німецькі бізнесмени і діловий етикет.
12. Етикет службових взаємовідносин в Італії.
13. Діловий етикет Іспанії.
14. Діловий етикет Греції.
15. Діловий етикет Данії.
16. Діловий етикет Австрії.
17. Діловий етикет Бельгії.
18. Діловий етикет Фінляндії.
19. Діловий етикет Австралії.
20. Діловий етикет Індії.
21. Діловий етикет Латинської Америки.
22. Діловий етикет Ізраїль.
23. Діловий етикет японців.
24. Етикет ділового спілкування в Південній Кореї.
25. Діловий етикет у Туреччині.
26. Арабські країни і діловий етикет.
27. Особливості міжнародного спілкування.
28. Основні управлінські культури.
29. Особливості спілкування з іноземцями.
30. Ділові подарунки і сувеніри.

31. Техніка ведення переговорів з іноземцями.
32. Субординація.
33. Правила поведінки з іноземними партнерами.
34. Способи підбору кадрів.
35. Критерії оцінювання кандидатів на посаду.
36. Зарубіжні системи прийняття на роботу.

Модуль III

Мистецтво в структурі життєдіяльності людини і суспільства

Практичне заняття 3.1. Історія розвитку мистецтв

1. Мистецтво в структурі людської життєдіяльності.
2. Особливості мистецтва доісторичної людини.
3. Особливості архітектурного мистецтва Давньої Греції.
4. Особливості скульптури Давньої Греції.
5. Особливості літературного мистецтва Давньої Греції.
6. Ікона як вид релігійного мистецтва.
7. Мистецтво – головний виразник духовності в середні віки.
8. Романський стиль в часи Середньовіччя.
9. Готичний стиль епохи Середньовіччя.
10. Данте Аліг'єрі: життя і творчість.
11. Лицарська література.
12. Особливості розвитку мистецтв в епоху Відродження.
13. Ренесанс.
14. Бароко.
15. Розвиток науки і техніки епохи Відродження.
16. Леонардо да Вінчі: життя і творчість.
17. Рафаель: життя і творчість.
18. Творчі здобутки Мікеланджело.

19. Життя і творчість Петрарки.
20. Театр в епоху Відродження.
21. Художні напрями XVII століття.
22. Романтизм у мистецтві XVII– XIX століть
23. Особливості розвитку української культури XVII– XIX століть
24. Пабло Пікасо.
25. Розвиток українського бароко.
26. Архітектура Київської Русі.
27. Розвиток художнього мистецтва у Київській Русі.
28. Розвиток музичного мистецтва у Київській Русі.
29. Розвиток літературного мистецтва у Київській Русі.
30. Історія розвитку реалізму в мистецтві.
31. Вплив соціально-політичних факторів на розвиток мистецтв у XX столітті.
32. Модернізм і постмодернізм.
33. Абстракціонізм.
34. Авангардизм.
35. Експресіонізм
36. Творчість Казимира Малевича.

Практичне заняття 3.2. Технічна естетика

1. Вплив технічної діяльності на естетичне ставлення людини до дійсності. Основні прояви зв'язку естетичної та технічної діяльності.
2. Поняття «дизайну» та промислової естетики. Історична еволюція промислового мистецтва та дизайну.
3. Художньо-творчий потенціал людської праці. Естетичний аспект підприємницької діяльності.
4. Естетична цінність техніки. Роль інформаційної культури у виробленні творчого підходу до професійної діяльності.

3. Роль С.С. Гулак-Артемовського на розвиток української опери.
4. Музичне мистецтво Л.Ревуцького.
5. Особливості скульптурного мистецтва стародавньої епохи (Ассірія, Вавилон, Єгипет).
6. Архітектурне мистецтво доби Ренесансу.
7. Життя і творчість О. Ренуара.
8. Постімпресіонізм у живописі П. Гогена і В. ван Гога.
9. Сучасний стан мистецтва живопису в Україні.
12. Імпресіонізм у творчості Е.Мане і К. Мане.
13. Видатний представник живопису XVII –XIX століть Ф.Гойя.
14. Творчий шлях Рубенса.
15. Життя і творчість В.Кандинського.
16. Іконопис Ф.Грека і А Рубльова.
17. Специфіка середньовічної скульптури.
19. Життєвий і творчий шлях Е.Фальконе.
20. Місце О. Родена в розвитку мистецтва скульптури.
21. Художня спадщина О. Архипенка як феномен національної і світової культури.
22. Російська та українська школи живопису XVII-XIX ст.: Ф.Рокотов, Т.Шевченко, Д.Левицький, В. Боровиковський. М. Пимоненко.
23. Сюрреалізм С.Далі.
24. М.Мурашко, С.Коровін, М.Нестеров, Р. Гуттузо, Т.Яблонська - представники реалізму в живописі XX століття.
26. Особливості творчості Й.С.Баха.
27. Вклад М.Березовського і Д. Бортнянського в розвиток музичного мистецтва.
28. Життя і творчість В.-А.Моцарта.
29. Видатні представники оперного мистецтва Дж.Верді, Дж. Россіні і Ж.Бізе.
30. Вклад М.Глінки і М. Римського-Корсакова в розвиток оперного мистецтва Росії.

32. Вклад Л.Ревуцького, К.Данькевича, М.Скорика в музичне мистецтво України.
33. Жанрова універсальність музичної творчості М.В.Лисенка.
35. В.Шекспір і його місце в розвитку театрального мистецтва.
36. Зародження української побутової драми. Театр-вертеп. (XVII ст.)

Рекомендована література

Основна

1. Естетика : Підручник / за ред. Л. Левчук, В. Панченко, О. Оніщенко, Д. Кучерюк. К., 2006. 431 с.
2. Етика. Естетика : Практикум / за ред. Л. Доротяненко, Н. Сухової. К., 2005. 72 с.
3. Малахов В. Етика : Курс лекцій : навч. посібник. К., 2001. 384 с.
4. Мовчан В. Історія і теорія етики : Курс лекцій. Львів, 2005. 488 с.
5. Этика : Энциклопедический словарь / Под ред. Р. Г. Апресяна и А. А. Гусейнова. М. : Гардарики, 2001. 671 с.

Додаткова

1. Естетика : навч. посібник / за ред. В. Лозового. К., 2003. 208 с.
2. Етика : навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В. О. Лозового. К. : Юрінком Інтер, 2004. 224 с.
3. Етика : навч. посібник / за ред. В. Лозового. К., 2004. 224 с.
4. Лозовой В. А. Нравственная культура личности : содержание и пути формирования : учебное пособие. Харьков, 2001. 44 с.
5. Нападиста В. Історія етики в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). К., 2004. 240 с.
6. Чмут Т. Етика ділового спілкування : навч. посібник. К., 2006. 223 с.

Навчальне видання

ЕТИКА Й ЕСТЕТИКА

Методичні рекомендації

Укладачі:

Горбунова Каріне Маркарівна

Тайхриб Катерина Анатоліївна

Літвінчук Світлана Борисівна

Формат 60 x 84 1/16. Умовн. друк. арк. 2,6.

Тираж 20 прим. Зам. №.....

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54010 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від 20.02.2013р.